

Naslovna stran

F. M. Dostojevski

**Zločin
in
kazen**

**Skrajšana verzija
Prevod: Vladimir Levstik**

Woodstar Publisher, 2016

O tej e-knjigi

“Zločin in kazen“; F. M. Dostojevski; prevod: Vladimir Levstik, 1908.

© Woodstar Publisher, 2016

BISBN 978-999-2727-04-32 (pdf)

BISBN 978-999-2727-05-32 (mobi)

BISBN 978-999-2727-06-32 (ePub)

BISBN 978-999-2727-07-32 (azw3)

Publicirala v elektronski obliki založba Woodstar Publisher S. A., Julij, 2016.

Avtorske pravice in licenca

Vse pravice pridržane.

Nobenega dela te e-knjige ni dovoljeno reproducirati, prenašati ali uporabljati v izvorniku ali v prevodu v kakršni koli obliki in s katero koli tehniko, elektronsko, mehansko, s fotokopiranjem, snemanjem ali s katerim koli sistemom za shranjevanje, obdelavo in prenos podatkov brez pisnega dovoljenja založbe.

Ta e-knjiga je namenjena vaši osebni uporabi. Ni je dovoljeno prodajati naprej ali podariti drugim osebam. Če bi želeli to e-knjigo podeliti z drugo osebo, prosimo kupite dodatni izvod za vsaki osebi, kateri bi jo radi podarili. Če berete to e-knjigo, a je niste kupili ali ni bila kupljena za vašo osebno uporabo, potem bi bilo dobro, da bi si kupili vaš lasten izvod. Zahvaljujemo se vam, ker upoštevate in spoštujete avtorsko delo vseh sodelujočih avtorjev in založbe.

Vsebina

Naslovna stran 2

O tej e-knjigi 3

Avtorske pravice in licenca 3

Vsebina 4

Zločin in kazen 5

Prvi del 5

I. 5

II. 8

III. 15

IV. 18

V. 19

VI. 22

VII. 27

Drugi del 32

I. 32

II. 33

III.-IV. 34

V. 34

VI. 35

VII. 39

Tretji del 40

I. 40

IV. 41

Četrty del 50

I. 50

II. 51

III. 51

IV. 51

V. 58

VI. 65

Peti del 68

I.-III. 68

IV. 69

V. 77

Šesti del 78

I.-VI. 78

V. 81

VI. 85

VII. 85

VIII. 85

Epilog 89

Zločin in kazen

Prvi del

I.

V začetku julija, ob nenavadni vročini, je stopil proti večeru mlad človek iz svoje sobice, ki jo je imel najeto v S-i stranski ulici. Prišel je iz hiše in počasi, kot da se ne more odločiti, krenil proti K-nemu mostu.

Na stopnicah se je srečno izognil gospodinji. Njegova sobica je bila prav pod streho visoke petnadstropne hiše, bolj podobna omari kakor stanovanju. Gospodinja, ki mu je oddajala to sobico z obedom in postrežbo vred, je živela za nadstropje niže v posebnem stanovanju in kadarkoli je šel na ulico, je moral mimo njene kuhinje, ki je bila skoraj vedno na stežaj odprta. In vsakokrat je navdajal mladega človeka nekakšen boleč in strahopeten občutek, ki se ga je sramoval in zavoljo katerega je kremžil obraz. Bil je gospodinji mnogo dolžan, pa se jo je bal srečati.

Ne da bi bil tako bojazljiv in odljuden, celo ravno obratno, toda že nekaj časa je živel v razdraženem in napetem, hipohondriji podobnem stanju. Tako se je zaprl vase in osamil od vseh, da se je bal ne le srečanja z gospodinjo, temveč vsakega srečanja sploh. Trla ga je revščina, a ga je celo njegov gmotni položaj zadnji čas nehal težiti. Vsakdanje opravke je povsem zanemaril in nič več se mu ni dalo študirati. V resnici pa se ni bal gospodinje, naj bi že ta imela proti njemu take ali drugačne namere. Toda ustavljati se na stopnicah in poslušati vse mogoče neumnosti, ki mu niso bile nič mar, vse to nadlegovanje zastran plačila, grožnje in pritožbe, pri čemer se je moral izvijati in se lagati - ne, je bilo pa že bolje po mačje smukniti po stopnicah in se izmuzniti, ne da bi ga kdo opazil.

Vendar ga je tokrat njegov strah pred upnico samega osupnil, ko je stopil na ulico.

»Kakšno dejanje mislim tvegati in kakšnih malenkosti se hkrati bojim!« je pomislil in se čudno nasmehnil. »Hm ...da, vse je v človekovih rokah in vse mu samo zaradi njegove bojazljivosti uhaja iz rok ... to je znana stvar ... Rad bi le vedel, česa se ljudje najhuje boje? Novega koraka, nove, lastne besede jih je najbolj strah ... Sicer pa kar preveč govoričim. Zato tudi nič ne storim, ker govoričim. Nemara je tudi tako: zato govoričim, ker nič ne storim. Tega govoričenja sem se naučil zadnji mesec, ko sem po vse dni ležal v kotu in premišljeval ... o carju Grahju, o pravljici. No, in čemu zdaj odhajam? Mar sem res sposoben tega? Mar mislim resno? Nikakor ne. Samo tako, fantaziram, v tolažbo. Sanjarije! Da, gole sanjarije!«

Na ulico je pritiskala strašna vročina, vrh tega pa še soparica in gneča. Povsod naokrog omet, lesovje, opeka, prah in tisti značilni poletni smrad, tako dobro znan vsakemu Peterburžanu, ki si ne more privoščiti letovišča - vse to hkrati je neprijetno pretreslo mladeniču že tako spodkopane živce. Neznosni smrad iz pivnic, ki jih je v tistem delu mesta posebno mnogo, in pijanci, ki so ga vsak čas srečevali, so dopolnjevali to odurno in žalostno sliko. V mladem človeku je vse to vzbujalo najgloblji odpor. Mimogrede omenimo, da je bil nenavadno čedne zunanosti, zelo lepih temnih oči, rjavih las in precej visoke, tenke, vitke rasti. Kmalu pa se je pogreznil v globoko zamišljenost, ali bolje rečeno, v nekakšno pozabo in stopal dalje, ne da bi pazil in ne da bi sploh hotel paziti na to, kar se je godilo okrog njega. Le kdaj pa kdaj je sam pri sebi kaj pomrmral; samogovori so mu bili navada, ki si jo je bil pravkar priznal. Obenem se je tudi zavedal, da se mu misli včasih mešajo in da je zelo slab: drugi dan je že bilo, kar ni skoraj nič zaužil.

Oblečen je bil tako slabo, da bi se tudi človek, navajen slabe obleke, sramoval podnevi stopiti v njegovih capah na ulico. Toda v duši mladega človeka se je nabralo že toliko zlobnega zaničevanja da se je kljub svoji, kakšenkrat zelo mladostni občutljivosti še najmanj

sramoval tega, da hodi po cesti v takšni obleki. Tedaj pa je neki pijanec z roko pokazal nanj in zavpil: »Hej, ti pa tvoj nemški klobuk!« Mladi človek je obstal in se krčevito zgrabil za klobuk. Ta klobuk je bil visok, okrogel, a že ves obnošen, poln luknjic, madežev in brez krajev. Vendar ga ni prevzel sram, temveč povsem drug, prej strahu podoben občutek.

»Saj sem vedel!« je zmedeno zamrmral. »Mislil sem si! Takšnale neumnost, taka ničeva malenkost lahko pokvari ves načrt! Da, klobuk je prenenavaden ... Takega nihče ne nosi; vrsto daleč te že vidijo in si te zapomnijo ... predvsem to: zapomnijo si te, pa imajo dokaz zoper tebe. Tu je treba biti kar moč neopazen ... Malenkosti, malenkosti so poglavitno! ... Prav te malenkosti zmeraj vse pogubijo ...«

Njegova pot ni bila dolga; vedel je celo, koliko korakov je od njegovih hišnih vrat: ravno sedemsto trideset. Nekoč, ko se je bil že dodobra odločil, jih je preštel. Takrat še sam ni verjel tem svojim sanjarijam in se je zgolj dražil z njih odurno, a zapeljivo predrznostjo. Zdaj, po mesecu dni, je že začel drugače gledati nanje in se je kljub samogovorom o lastni nemoči in omahljivosti nehote že privadil imeti te »odurne sanjarije« za resen namen, čeprav še vedno sam sebi ni verjel. Zdaj je šel celo delat preizkušnjo za svojo namero, in z vsakim korakom je bil bolj in bolj vznemirjen.

Z zastajajočim srcem in živčno drhteč se je bližal velikanski hiši, ki je mejila z eno stranjo ob prekop, z drugo pa na ulico. Ta hiša je bila polna majhnih stanovanj in naseljena z raznimi obrtniki - kurjači, ključavničarji, kuharicami, nemškimi priseljenci, dekleti, ki so živela na svojo roko, nižjimi uradniki in drugimi. Prihajajoči in odhajajoči so kar smukali skozi oboja vrata in po obeh dvoriščih hiše, kjer so opravljali službo trije ali štirje hišniki. Mlademu človeku je bilo zelo všeč, da ni srečal nikogar od njih, in se je lahko neopažen zmuznil skozi vrata na desne stopnice. Te so bile temne in ozke, »stranske« pač, toda vse to je že vedel in preučil, okoliščine pa so mu bile celo naklonjene: v taki temi mu tudi radoveden pogled ni bil nevaren. »Če se zdaj tako bojim, kaj bi šele bilo, ko bi slučajno zares prišlo do dejanja! ...« je nehote pomislil, ko se je vzpenjal v četrto nadstropje. Tu so mu zagradili pot nosači, upokojeni vojaki, ki so odnašali pohištvo iz nekega stanovanja. Že prej je vedel, da živi v tem stanovanju nemški uradnik z družino: »Ta Nemec se menda seli drugam, in potemtako ostane zdaj v četrtem nadstropju ob teh stopnicah in na tem hodniku edino starkino stanovanje zasedeno ... To je dobro - za vsak primer ...« je spet pomislil in pozvonil pred starkinim stanovanjem. Zvonec je votlo zazvenel, kakor da bi bil pločevinast, ne iz medenine. V podobnih majhnih stanovanjih takih hiš imajo skoraj povsod takšne zvonce. Pozabil je bil že glas tega zvončka, in zdaj ga je ta posebni zven kot da spomnil nečesa in zbudil jasno predstavo ... Kar vztrepetal je; res, živci so mu že prehudo oslabili!

Čez malo časa so se vrata odprla v ozko režo: skozi to režo je stanovalka z očitnim nezaupanjem ogledovala prišleca, videti pa je bilo le njene drobne oči, ki so se svetile iz mraka. Ko je zagledala na hodniku mnogo ljudi, se je ohrabrila in povsem odprla. Mladi človek je stopil čez prag v mračno predsobo, razpolovljeno s pregrado, za katero je bila majhna kuhinja. Starka je molče stala pred njim in ga vprašujoče gledala. Bila je drobna, suhljata žena kakih šestdeset let, z ostrimi, hudobnimi očesci, šilastim noskom in razoglava. Redki beli lasje so se ji od olja mastno svetili. Okrog tankega, dolgega vratu, podobnega kurji nogi, je imela zavezano nekakšno flanelasto cunjo, z ramen pa ji je ne glede na vročino mahedrala ponošena in že vsa porumenela krznena jopa. Stara žena je venomer pokašljevala in hrkala. Najbrž jo je bil mladi človek nekam čudno pogledal, kajti v očeh se ji je nenadoma spet prikazala prejšnja nezaupljivost.

»Raskolnikov, študent,« je mladi človek naglo spregovoril in se napol priklonil. Zavedel se je, da mora biti ljubeznivejši. »Pred mesecem dni sem bil pri vas.«

»Spominjam se, gospod, dobro se spominjam, da ste bili,« je razločno odgovorila starka, še zmeraj pa ni odtrgala vprašujočih oči od njegovega obraza. »Tak glejte ... in zdaj prihajam

spet s tako rečjo ...« je nadaljeval Raskolnikov, nekoliko zmeden in začuden nad starkino nezaupljivostjo.

»Sicer je mogoče zmeraj taka, a zadnjič tega nisem opazil,« je pomislil, in neprijeten občutek mu je stisnil srce.

Starka je pomolčala, kakor da se obotavlja; nato je stopila vstran, pokazala na vrata v sobo in spustila gosta naprej:

»Stopite noter, gospod.«

Sobica, v katero je stopil mladi človek, je imela rumene tapete, na oknih pa geranije in tančnične zavese, in je bila prav tedaj živo razsvetljena od zahajajočega sonca.« »Tudi takrat bo verjetno sijalo sonce! ...« je nenadoma pomislil Raskolnikov in z naglim pogledom preletel vso sobo, da bi se kar moč razgledal in si zapomnil položaj predmetov. Toda v sobi ni bilo nič posebnega. Pohištvo iz rumenega lesa je bilo že staro; obsegalo je divan z velikanskim, izbočenim hrbtnim naslonom, jajčasto okroglo mizo pred divanom, toaletno mizico z ogledalom, stole ob stenah in dve, tri pogrošne slike v rumenih okvirih, ki so predstavljale nemške gospodične s pticami v rokah - to je bilo vse pohištvo. Pred majhno sveto podobo v kotu je gorela svetilka. Vse je bilo zelo čisto; pohištvo in pod sta bila svetlo zloščena, vse se je bleščalo. »Lizavetino delo,« je pomislil mladi človek. Niti zrnca prahu ni bilo opaziti v vsem stanovanju. »Vse sitne stare vdove imajo taka snažna stanovanja,« je Raskolnikov nadaljeval svoj samogovor in se od strani radovedno ozrl potančičnem zastoru pred vrati v drugo majceno sobico, kjer je stala starkina postelja in omara s predali in kamor ni bil še nikoli pogledal. Ti dve sobi sta bili vse stanovanje.

»Kaj želite?« je strogo vprašala starka, ko je stopila v sobo in znova obstala tik pred njim, tako da mu je gledala naravnost v obraz.

»Tole bi rad zastavil!« Vzel je iz žepa staro, ploščato srebrno uro. Na spodnjem pokrovu je bila vrezana zemeljska krogla. Verižica je bila jeklena.

»Saj je tudi rok za prejšnji zastavek že potekel. Predvčerajšnjim je bilo mesec dni, kar je minil.«

»Prinesem vam obresti tudi za ta mesec, potrpite.«

»Od moje dobre volje je odvisno, dragi gospod, ali potrpiš ali prodam vaš zastavek že zdaj.«

»Mi daste kaj prida za to uro, Aljona Ivanovna?«

»S takimi malenkostmi prihajate, gospod, ki niso skoraj nič vredne. Za tisti prstanček onkrat sem vam dala dva bankovčka, čeprav se pri zlatarju za poldrugi rubelj že nov dobi.«

»Štiri rublje dajte, saj jo odkupim, po očetu jo imam. Kmalu dobim denar.«

»Poldrugi rubelj in obresti vnaprej, če hočete.«

»Poldrugi rubelj!« je vzkliknil mladi človek.

»Kakor hočete.« In starka mu je pomolila uro nazaj. Mladi človek jo je vzel in se tako ujezil, da je hotel že oditi; vendar se je precej premislil, kajti pomislil je, da nima iti nikamor drugam in da je prišel še z drugim namenom.

»Dajte!« je rekel osorno.

Starka je segla v žep po ključe in stopila v sosednjo izbo za zaveso. Mladi človek je ostal sam sredi sobe; radovedno je vlekel na uho in preudarjal. Slišati je bilo, kako je odklenila predalnik. »Zgornji predal bo,« je rekel sam pri sebi. »Ključke nosi potemtakem v desnem žepu ... Vse v enem svežnju, na jeklenem obročku ... In vmes je en ključ večji od vseh; trojen je, z zobčasto brado, torej ni od predalnika ... Biti mora še kakšna škatla ali skrinja ... To bi bilo treba vedeti. Skrinje imajo vse take ključke ... Sicer pa, kako nizkotno je vendar vse to ...«

Starka se je vrnila.

»Nate, gospod: če računava od rublja deset kopejk obresti za mesec dni, dobim od vas petnajst kopejk vnaprej. In za tista dva rublja vam potemtakem priračunam še dvajset kopejk, kar nanese vse skupaj petintrideset kopejk. Prosim.«

»Kako! Torej je zdaj samo še en rubelj petnajst kopejk?«

»Nič drugače.«

Mladi človek se ni hotel pričakati in je vzel denar. Gledal je starko in odlašal z odhodom, kakor da bi rad še nekaj rekel ali storil, pa nekako sam ne ve, kaj pravzaprav ...

»Aljona Ivanovna, morebiti vam prinesem te dni še neko stvarco ... nekaj srebrnega ... lepega ... cigaretnico ... precej, ko j° dobim od prijatelja nazaj ...« Zmedel se je in obmolnil.

»No, pa se takrat pomeniva, gospod.«

»Zdravi ostanite ... Pa zmeraj sami sedite doma, kaj ni sestrice pri vas?« je vprašal kar moč neprisiljeno in stopil v predsobo.

»Pa kaj bi radi od nje, gospod?«

»I, nič posebnega. Kar tako sem vprašal. Vi pa precej ... Pozdravljeni, Aljona Ivanovna!«

Raskolnikov je resnično zmeden odšel in njegova zmedenost se je bolj in bolj večala. Ko se je spuščal po stopnicah, je celo nekajkrat obstal, kakor bi ga bilo nenadoma nekaj pretreslo. In naposled, že na ulici, je vzkliknil: »O, bog! Kako je vse to odvratno! In sem mar res, sem mar res ... Ne, to je nesmisel, bedasto je!« je odločno dodal. »Ali je mogoče, da mi je prišlo nekaj tako groznega na misel? Kakšnih strašnih dejanj je vendar zmožno moje srce! Predvsem je to umazano, grdo in ogabno, ostudno! ... In jaz že ves mesec ...«

Toda niti z besedami niti z vzkliki ni mogel izraziti svoje razburjenosti. Občutek neizmerne stude, ki mu je bil že na poti k starki začel stiskati in vznemirjati srce, je postal zdaj tako močan in tako jasen, da ga je obšla silovita tesnoba. Kakor pijan je korakal po pločniku in se zaletaval v mimoidoče, ker ni nikogar videl; šele v sosednji ulici se je zavedel. Pogledal je okrog sebe in videl, da stoji pred pivnico, kamor so s pločnika stopnice vodile navzdol v podprtiličje. Skozi vrata sta prav tisti hip prišla dva pijanca in se, držeč drug drugega za podpazduho, preklinjaje vzpela na ulico. Ne da bi dolgo pomišljal, je tudi Raskolnikov stopil dol. V beznice ni bil doslej nikoli zahajal, ta mah pa se mu je vrtelo v glavi in mučila ga je pekoča žeja. Zaželel si je požirka mrzlega piva, tem bolj, ker si je razlagal svojo nepričakovano slabost s tem, da je lačen. Sedel je v temen in umazan kot za lepljivo mizo, si naročil piva in željno spraznil prvi kozarec. Precej mu je odleglo in misli so se mu zjasnile. »Vse to je nesmisel,« je rekel z upanjem, »res treba se mi je bilo toliko vznemirjati! Navadna telesna slabost! Kozarec piva, pa košček prepečenca - in glej, v trenutku se duh okrepi, misel zjasni in nameni utrdijo! Fej, kako je vse to prazno in neslano! ...« Čep rav je zaničljivo pljunil, so mu oči vendar že veselo zrle, kakor da bi se bil nenadoma osvobodil nekakšnega strašnega bremena. Vendar pa je celo v tem trenutku od daleč slutil, da je v vsej tej dovzetnosti za dobro prav tako nekaj bolnega.

II.

Raskolnikov ni bil vaje množice in se je, kakor smo že povedali, zlasti zadnji čas ogibal vsakršne družčine. Zdaj pa ga je nenadoma nekaj potegnilo k ljudem. Nekakšna nova sprememba se je dogajala v njem, in hkrati s tem je začutil žejo po človeški družbi.

Dogajajo se srečanja in to celo z nam popolnoma neznanimi ljudmi, ki nas začno zanimati že na prvi pogled, kar tako nenadoma, še preden smo z njimi spregovorili eno samo besedo.

Prav tak vtis je napravil na Raskolnikova gost, ki je sedel sam zase in je bil podoben upokojenemu uradniku. Kasneje se je mladi človek večkrat spominjal tega prvega vtisa in ga celo pripisoval slutnji. Nenehoma je pogledoval uradnika, seveda tudi zato, ker ga je ta venomer opazoval in je bilo videti, da ga hudo mika začeti z njim pogovor. Na druge ljudi, kar jih je bilo v pivnici, je gledal uradnik nekam ravnodušno in celo zdolgočaseno, hkrati pa tudi s senčico nekakšnega nadutega omalovaževanja, kakor na ljudi nižjega stanu in izobrazbe, s katerimi nima kaj govoriti. Bil je možak že prek petdeset let, srednje in tršate

rasti; imel je sivkaste lase, veliko plešo, zabuhel, od stalnega pijančevanja zelenorumenkast obraz z nabrekliimi vekami, pod katerimi so mu sevale drobne, toda živahne, rdečkaste oči. Vendar je bilo na njem nekaj zelo čudnega: v očeh mu je odsevala nekakšna navdušenost, v kateri je bilo, denimo, tako pameti kakor razuma, obenem pa je migljala norost. Oblečen je bil v star, popolnoma strgan črn frak z odpadajočimi gumbi. Le eden se je še nekako držal in tega je tudi zapenjal, ker se očitno ni maral izneveriti spodobnosti. Spod nankingastega telovnika mu je silil naprsnik, ves pomečkan, zamazan in polit. Obraz je imel po uradniški šegi obrit, vendar že pred davnim časom, ker so mu povsod poganjale črnkasto modre ščetine. Pa tudi v njegovem vedenju je bilo zares nekaj uradniško urejenega. Toda bil je vznemirjen; segal si je v lase ter si včasih kakor v bolečini z obema rokama podpiral glavo in naslanjal raztrgane komolce na polito, lepljivo mizo. Nazadnje je pogledal Raskolnikovu naravnost v oči in glasno in trdo spregovoril.

»Dovolite, spoštovani gospod, da vas vljudno nagovorim? Ni sicer videti, da bi bili imenitnega stanu, vendar moja izkušnost spoznava v vas izobraženega človeka, ki ni navajen pijače. Sam sem zmeraj cenil izobraženost, kadar se druží s pristrčnimi čustvi, in vrh tega sem titulami svetnik. Marmeladov - tako se pišem; titulami svetnik. Smem vprašati, ali ste blagovolili biti v službi?«

»Ne, študiram ...« je odvrnil mladi človek, začuden nad nenavadno slikovito zgovornostjo moža in nad tem, da ga je bil tako naravnost in neposredno ogovoril. Kljub še nedavni trenutni želji po kakršnikoli družbi s ljudmi ga je pri prvi besedi, ki je bila v resnici njemu namenjena, nenadoma spet prevzel njegov stalni neprijetni in razdražljivi občutek odpora do vsake tuje osebe, ki se mu je približala ali tudi le hotela približati.

»Študent torej ali bivši študent!« je zavpil uradnik. »Saj sem si mislil! To je izkušnja, spoštovani gospod, mnogokratna izkušnja!« Kakor v znamenje pohvale si je potisnil prst na čelo. »Bili ste torej študent ali ste vsaj iz učenih krogov! A dovolite ...« Vzdignil se je, se zamajal, vzel svojo steklenico in kozarec ter prisedel k mlademu človeku, nekoliko vstran od njega. Pijan je bil, vendar je govoril gostobesedno in spretno, samo kdaj pa kdaj se je zapletal in zategoval besede. Z nekakšno lakoto se je lotil Raskolnikova, prav kakor da bi tudi sam že ves mesec ne govoril z nikomer.

»Spoštovani gospod,« je skoraj slovesno začel, »revščina ni greh, to je resnica. Vem, da tudi pijanstvo ni čednost, in to je tem slabše. Ali beraštvo, spoštovani gospod, beraštvo je greh. V revščini si lahko še ohranite prirojeno plemenitost čustev, v beraštvu pa nikoli in nikakor ne. Berača ne odganjajo samo s palico, temveč ga z metlo pometajo iz človeške družbe, da bi ga tem bolj užalili; in to po vsej pravici, kajti v beraštvu sem sam pripravljen prvi, da se ponižam. In to je vzrok pijančevanju! Pred mesecem dni, spoštovani gospod, je gospod Lebezjatnikov pretepel mojo soprogo, in moja soproga ni to, kar sem jaz! Razumete? Dovolite, da vas še nekaj vprašam, tako pač, čeprav samo iz navadne radovednosti: ste že kdaj blagovolili prenočevati na Nevi, v tovornih čolnih za seno?«

»Ne, doslej se mi ni pripetilo,« je Raskolnikov odgovoril. »Zakaj vprašujete?«

»No, jaz prihajam od tam; že peto noč spim tam ...« Nalil si je kozarček, spil in se zamislil. Res je bilo na njegovi obleki in celo v laseh videti senene bilke, ki so bile obvisle tu pa tam. Zelo verjetno je bilo, da se že pet dni ni bil slekel in umil. Posebno roke so bile umazane, mastne, rdeče in nohti črni.

Njegovo govorjenje je očitno zbudilo občo, leno pozornost. Dečka za točilno mizo sta se začela škodoželjno hehetati. Krčmar je menda nalašč prišel iz gornje sobe poslušat »šaljivca«, sedel malce v stran in leno, vendar resnobno zazehal. Očitno je bil Marmeladov tu že star znanec. In tudi nagnjenost h govoričenju si je bil najbrž pridobil iz navade, da se je v beznici pomenkoval z raznimi tujci. Ta navada se pri nekaterih pivcih spreminja v potrebo, najbolj pa pri tistih, s katerimi doma strogo ravnajo in jih ponižujejo. Zato se zmeraj skušajo v pivski družbi na kak način opravičiti in si, če je mogoče, celo pridobiti spoštovanje.

»Zabaven človek!« je glasno spregovoril krčmar. »A zakaj ne delate, zakaj niste v službi, če ste uradnik?«

»Zakaj ne služim, spoštovani gospod,« je poprijel Marmeladov, obračajoč se izključno na Raskolnikova, kakor bi mu ta postavil vprašanje, »zakaj ne služim? Ali me mar ne boli srce, ker zaman klečeplazim? Ko je gospod Lebezjatnikov pred mesecem dni svojeročno pretepel mojo soprogo, jaz pa sem ležal pijan, kaj menite, da mi takrat ni bilo hudo? Dovolite, mladi mož, ali se vam je kdaj zgodilo ... hm ... da ste brez upanja prosili denarja naposodo?«

»Zgodilo že ... se pravi, kako brez upanja?«

»To je, povsem brez upanja, naprej vedoč, da iz tega nič ne bo. Lahko na primer že vnaprej in dokončno veste, da vam tisti človek, tisti prepošteni in prekornisti državljani, za nič na svetu ne bo dal denarja, kajti zakaj, vas vprašam, bi ga pa dajal? Saj vendar ve, da mu ga ne vrnem. Iz sočutja? Toda gospod Lebezjatnikov, ki zasleduje vse nove ideje, je nedavno tega razlagal, da v naših dneh tudi znanost prepoveduje sočutje in da se na Angleškem že tako godi, tam, kjer gre vse po narodnem gospodarstvu. Čemu, vas vprašam, bi ga torej dajal? In čeprav človek vnaprej ve, da ga ne bo dal, se vendar odpravi na pot in ...«

»Zakaj le gre?« je Raskolnikov pripomnil.

»H komu ne greš, kadar nimaš več kam iti! Seveda bi bilo treba, da bi se imel vsak človek vsaj kam zateči. Kajti so trenutki, ko je brezpogojno treba iti, kamorkoli že. Ko je šla moja edina hči prvokrat po rumeni listek, sem se tudi jaz napotil ... Moja hči živi namreč z rumenim listkom,« je bežno pripomnil in nekam vznemirjeno pogledal mladega človeka. »To nič ne de, spoštovani gospod, nič ne de!« je precej naglo in navidezno mirno izjavil, ko sta oba dečka za točilno mizo prhnila v smeh in se je tudi gospodar namuznil. »Nič ne de! To pokimavanje me ne spravlja v zadrego, saj že vsi veste, in prej ali slej postanejo tako Vse skrivnosti javne; jaz na to ne gledam z zaničevanjem, temveč s ponižnostjo. Naj bo! Naj bo! Glejte, človek!« Dovolite, mladi človek: ali morete ... Toda ne, izraziti se moram krepkeje in razločneje: ne ali morete, temveč ali si upate, če me zdajle pogledate, s prepričanjem reči, da nisem svinja?«

Mladi človek ni črhnil besede.

»No, torej,« je nadaljeval govornik resnobno, celo s poudarjenim dostojanstvom, in preslišal hehet, ki je spet nastal po sobi. »No, naj bom jaz svinja, toda ona je gospa! Jaz sem podoben živali, Katerina Ivanovna pa, moja soproga, je izobrazena ženska in rojena kot hči štabnega častnika! Naj bom jaz nizkotnež, naj bom, zato pa je ona plemenitega srca in privzgojenih zlahtnejših čustev. Pri tem pa - o, da bi se me u smilila! Gospod, spoštovani gospod, vsak človek bi vendar moral imeti vsaj en tak kraj, kjer bi se ga usmilili! Katerina Ivanovna pa je sicer velikodušna gospa, a krivična ... In čeprav se sam zavedam, kadar mi ruje kuštre, da mi jih ruje iz golega srčnega usmiljenja (kajti, mladi človek, brez zadrege ponavljam, da mi ruje kuštre),« je s podvojeno dostojanstvenostjo zatrdil, ko se je vnovič oglasil hehet, »toda moj bog, kaj, ko bi vsaj enkrat samkrat ... Pa ne! To vam je bob ob steno, ni, da bi govoril! ... Saj se mi je že nekajkrat uresničila želja in že nekajkrat so imeli usmiljenje z menoj, toda ... moj značaj je pač tak, da sem rojena živina!«

»Pa še kakšna!« je pripomnil zdehaje lastnik.

Marmeladov je odločno udaril s pestjo po mizi.

»Takšen je pač moj značaj! Veste, ali veste, spoštovani gospod, da sem ji celo nogavice zapil? Ne čevljev, kajti to bi se še kolikor toliko ujemalo z redom, temveč nogavice, njene nogavice sem zapil! Ovratno rutico iz kozje dlake sem ji tudi zapil; v dar jo je dobila, še prejšnje čase, njena last je bila, ne moja; stanujemo pa v severnem, mrzlem delu stavbe, in Katerina Ivanovna se je to zimo prehladila in začela kašljati, kri je pljuvala.

Majhnih otrok imava troje: Katerina Ivanovna dela od jutra do noči, drgne, pomiva in umiva otroke, ker je od mladih let navajena snage, pri tem pa ima slabotne, k jetiki nagnjene prsi, in jaz to čutim. Ali mar ne čutim? In bolj ko pijem, bolj čutim. Zato pa pijem, ker iščem

v pijači usmiljenja in čustva ... Pijem, ker hočem dvojno trpeti!« In kakor v obupu je sklonil glavo na mizo.

»Mladi človek,« je nadaljeval, ko se je spet vzravnaval, »na vašem obrazu berem nekakšno žalost. Ko ste vstopili, sem jo razbral, zato sem se tudi precej obrnil k vam. Kajti ko vam takole pripovedujem zgodbo svojega življenja, nimam morebiti namena, sramotiti sam sebe pred temi lenuhi, ki jim je tudi brez tega že vse znano, temveč iščem čutečega in izobraženega človeka. Vedite torej, da je moja soproga vzgojena v imenitnem gubemijemskem plemiškem zavodu in je ob odhodu iz šole s šalom plesala pred gubernatorjem in drugimi osebnostmi, za kar je dobila zlato svetinjo in pohvalno pismo. Svetinjo ... no, svetinjo smo prodali ... že davno ... hm ... pohvalno pismo pa ima še danes spravljeno v skrinji in ni še dolgo, kar ga je kazala gospodinji. In čeprav ima z gospodinjo zmeraj prepire, ki jih ni ne konca ne kraja, se je vendar hotela komu pohvaliti in mu pripovedovati o srečnih minulih dneh ... Ne obsojam je, ne obsojam, saj je to zadnje, kar ima in kar ji je ostalo v spominu, vse drugo pa je šlo v nič! Da, da; vročekrvna gospa je, ponosna in neuklonljiva. Sama pomiva pod in ob črnem kruhu živi, ali nespoštljivega vedenja proti sebi ne dovoljuje. Zato tudi gospodu Lebezjatnikovu ni hotela spregledati njegove surovosti, in ko jo je gospod Lebezjatnikov za to pretepel, je legla v posteljo bolj od žalosti kakor zaradi udarcev. Vzel sem jo vdovo, s tremi otroki, eden je bil manjši od drugega. Prvega moža, pehotnega častnika, je vzela iz ljubezni in pobegnila z njim iz domače hiše. Neizrekljivo rada ga je imela, ta pa se je vdal kvartanju, prišel je pred sodišče - in to je bilo njegova smrt. Proti koncu jo je celo tepel, a čeprav mu ni odpustila, kar tudi iz Pisemskih virov natanko vem, se ga vendar še danes ta dan s solzami spominja in mi ga očita in postavlja za zgled, in mene to veseli, veseli, kajti tako se vsaj v domišljiji še kdaj pa kdaj vidi srečno ... Takrat pa je ostala s tremi mladoletnimi otroki sama v oddaljenem, pustem okraju, kjer sem živel tisti čas tudi jaz, ostala v takem brezupnem beraštvu, da vam ga niti opisati ne morem, čeprav sem že marsikaj videl po svetu. Njeni ljudje so jo vsi zatajili. Pa je bila tudi ponosna, kar od sile ponosna ... In tedaj, spoštovani gospod, tedaj sem ji jaz, ki sem bil prav tako vdovec in sem imel od prve žene štirinajstletno hčer, ponudil roko v zakon, ker nisem mogel gledati tolikšnega trpljenja. Že po tem, da je ona, izobražena, dobro vzgojena in iz znane družine, privolila mene vzeti za moža, lahko presodite, kolikšna je bila njena beda. Vzela me je pa le! Jokala je, hlipala in vila roke - a vzela me je, ker se ni imela kam obrniti. Razumete, spoštovani gospod, ali razumete, kako je to, če se človek nima več kam obrniti? Ne! Tega vi še ne razumete ... In vse leto sem pošteno in sveto opravljal svojo dolžnost in se nisem pritaknil tegale,« tako govoreč, je s prstom pokazal na svoj polič, »zato, ker imam čuteče srce. A niti s tem je nisem mogel zadovoljiti; vtem pa sem zgubil službo, in tudi to ne zaradi kakega pregreška, temveč zaradi spremembe v upravi, in tedaj sem se pritaknil! ...

Poldrugo leto bo že tega, kar sva po dolgem romanju in vsakovrstnem trpljenju naposled prispela v to krasno in z mnogoštevilnimi spomeniki okrašeno prestolnico. In tu sem dobil službo ... Dobil sem jo in jo spet izgubil. Razumete? Tu so me odpravili že po moji lastni krivdi, kajti moj značaj se je bil pokazal. Zdaj živimo v zakotju, pri gospodinji Amaliji Fjodorovni Lippewechsel, toda od česa živimo in s čim plačujemo, sam ne vem. Mnogo jih še živi tam razen nas ... Sodoma pač, odurna kakor le kaj ... hm ... da ... Medtem pa je bila moja hči iz prvega zakona dorasla, in kaj vse je otrok med odraščanjem pretrpel od mačehe, o tem rajši molčim. Dasiravno je namreč Katerina Ivanovna prepolna velikodušnih čustev, je vendar vročekrvna in togotljiva gospa, ki se prehitro prenagli ... Da! No, pa kaj bi govoril o tem! Vzgoje ni imela Sonja, to si lahko mislite, prav nobene. Pred štirimi leti sem poskusil predelati z njo zemljepisje in svetovno zgodovino: ker pa sam v tej stvari nisem bil kdo ve kako podkovan in ker primernih učnih pripomočkov ni bilo pri rokah, kajti knjige, kar sem jih imel ... hm, kje so že te! ... se je s tem vse učenje tudi končalo. Pri perzijskem kralju Kiru sva se ustavila. Potem ko je prišla že v zrela leta, je prebrala nekaj knjig zaljubljene vsebine in še nedavno tega, po posredovanju gospoda Lebezjatnikova, knjigo z naslovom Fiziologija

nekega Lewisa - jo blagovolite poznati? - Brala jo je z velikim zanimanjem in kdaj pa kdaj še nama naglas povedala kak odlomek: to je bila vsa njena izobrazba. Zdaj pa se obračam na vas, spoštovani gospod, in vas zaupno vprašam: kaj pravite, ali more ubožno, a pošteno dekletu s poštenim delom veliko zaslužiti? ... Petnajst kopejk na dan ne zasluži, gospod, če je poštena in nima posebnih zmožnosti, in tudi za te mora delati, ne da bi kdaj položila roke navzkriž. Se tako ji državni svetnik Klopstock, Ivan Ivanovič - ste blagovolili slišati o njem? Ne samo da današnjega dne ni plačal zaslužka za šivanje pol ducata holandskih srajc, temveč jo je celo z žaljivkami nagnal, bil z nogami ob tla in jo nespodobno ozmerjal, češ da ovratnik pri srajcah ni po meri in da je pošev ukrojen. Doma pa čakajo lačni otročički ... In tako torej hodi Katerina Ivanovna po izbi sem ter tja in lomi roke in rdeče lise ji stopajo na lice - kakor pač zmeraj pri tej bolezni: ‚Prisklednica ti taka,‘ ji pravi, ‚kaj neki živiš pri nas in ješ pa piješ in se greješ; kaj ješ in piješ, ko otročički po tri dni skorjice kruha ne vidijo!‘ Jaz sem tistikrat ležal ... no, kaj bi le! Nekoliko pijan sem bil, pa slišim, kako ji moja Sonja (tako potrpežljiva je in glasek ima tako krotak ... obrazek pa svetlolas, zmeraj blede in bolehen) pravi: ‚Kaj mislite, Katerina Ivanovna! Take obrti naj se lotim?‘ Darja Francevna, malopridna in policiji dobro znana ženska, je bila namreč po gospodinji že večkrat dala povprašati. ‚No, kaj pa,‘ ji Katerina Ivanovna pomenljivo zabrusi, ‚pač nimaš vzroka, da bi varovala tisti zaklad!‘ Toda ne obsojajte je, ne obsojajte, spoštovani gospod, nikar je ne obsojajte! Saj tega ni rekla v zdravi razsodnosti, temveč v razburjenju, v bolezni in ob joku lačnih otročičkov; bolj iz užaljenosti je rekla kakor v dobrednem pomenu ... Kajti Katerina Ivanovna je pač takega značaja, in če otroci jočejo, pa bodi tudi od lakote, jih precej začne tepsti. In vidim, takole okrog šeste ure je bilo, kako Sonja vstane, si zaveže ruto, nadene plašč in odide od doma; ob devetih pa je prišla nazaj. Prišla je naravnost h Katerini Ivanovni in molče položila trideset rubljev prednjo na mizo. Niti besedice ni črhnila pri tem, še pogledala ni nikogar, samo našo veliko zeleno ruto iz ženskega sukna je vzela (imamo namreč takšno skupno ruto iz ženskega sukna), si pokrila z njo vso glavo in obraz ter legla na posteljo, z obrazom proti zidu, samo ramice so ji podrgetavale in vse telo ... Jaz pa sem ležal tako kakor prej ... In tedaj sem videl, mladi človek, videl sem, kako je Katerina Ivanovna, ki tudi ni rekla besedice, stopila k Sonjini postelji in ves večer klečala ob njenem vznožju, ji poljubljala noge in ni hotela vstati; nato pa sta obe skupaj zaspali, objeti ... obe ... obe ... da, gospod ... jaz pa ... sem ležal pijan ...«

Marmeladov je pomolčal, kakor bi se mu bil glas utrgal.

Potem si je mahoma v hitrici nalil, spil in zastokal.

»Od takrat, spoštovani gospod,« je nadaljeval, ko je nekaj časa molčal, »od takrat je bila moja hči Sofja Semjonovna zaradi golega nesrečnega slučaja in po ovadbi nekih dobrih ljudi - za kar ima posebne zasluge Darja Francevna - češ da ji nismo skazovali dolžnega spoštovanja - prisiljena zaprositi za rumeni listek in potemtakem ni mogla več ostati pri nas. Kajti tudi gospodinja, Amalija Fjodorovna, tega ni hotela dovoliti, čeprav je prej sama dajala potuho Darji Francevni, in gospod Lebezjatnikov ... hm ... Vidite, prav zaradi Sonje je prišlo do tiste reči med njim in Katerino Ivanovno. Sprva je sam lazil za Sonječko, potem pa se je nenadoma prevzel: ‚Kaj mislite, da bom jaz, izobražen človek, živel v istem stanovanju s takšno žensko?‘ Katerina Ivanovna pa, ne bodi lena, se je postavila zanjo ... no, in tako se je zgodilo ... Zdaj prihaja Sonječka le še bolj ob mraku in pomaga Katerini Ivanovni ter ji pri naša, kar pač more ... Stanuje pa pri krojaču Kapernaumovu, kjer si je najela sobo. Kapernaumov je hrom in jeclja kakor vsa njegova mnogoštevilna družina. Tudi njegova žena jeclja ... Vsi stanujejo v eni izbi, Sonja pa ima sama svojo, s pregrado ... Hm, da ... Zelo revni ljudje so in jecljajo ... da ... Jaz pa sem tisto jutro, takoj ko sem vstal, oblekel svoje cape, vzdignil roke k nebu in se napolnil k njegovi prevzvišenosti Ivanu Afanasjeviču. Blagovolite nemara poznati njegovo prevzvišenost Ivana Afanasjeviča? ... Ne? No, torej ne poznate moža po božji volji. To vam je vosek ... vosek pred obličjem Gospodovim: kakor vosek so se raztopili! ... Celó oči so se jim orosile. Blagovolili so me do kraja poslušati.

„No, Marmeladov,“ pravijo, „enkrat si že razočaral moje pričakovanje ... Vzamem te še enkrat, na svojo osebno odgovornost,“ tako so rekli, „zapomni si torej in hodi z bogom!“ Poljubil sem mu prah na nogah, v mislih seveda, kajti v resnici bi mi tega kot dostojanstvenik in mož naprednih, izobraženih nazorov ne bil dovolil; vrnil sem se domov, in ko sem povedal, da sem znova sprejet v službo in bom dobival plačo, moj bog, kaj se je tedaj zgodilo!«

Marmeladov je v silni ganjenosti spet obmolknil. Tedaj pa je prišla z ulice cela tropa že okajenih pijancev in od vhoda so se začeli glasovi najete lajne ter počen sedemletni otroški glasek, ki je pel pesem o »Pristavici«. Hrup je nastal. Gospodar in uslužbenci so se obrnili k prišlecem. Marmeladov, ki se ni zmenil zanje, je začel nadaljevati svojo povest. Čeprav je bilo videti, da je že silno opešal, je vendar postajal tem zgovornejši, čim bolj mu je lezla pijača v glavo. Spomini na nedavni uspeh v službi so ga kakor poživili in mu celo razlili po obličju nekakšen sijaj. Raskolnikov ga je pazljivo poslušal.

»To, dragi gospod, je bilo pred petimi tedni. Da ... «

Komaj sta Katerina Ivanovna in Sonječka slišali novico, že je bilo, o Gospod, kakor da sem se v nebesa preselil. Včasih so me puščali, naj ležim kakor živina, samo zmerjanje se je usipalo name. Zdaj pa sta hodili okrog mene Po prstih in vodili otroke proč: „Semjon Zaharič je zmučen od službe, št!“ S kavo sta me zalivali pred službo, sladko smetano sta mi kuhali! Pravo smetano sta začeli kupovati, slišite! In od kod sta dobili enajst rubljev petdeset kopejk, da sta mi kupili spodobno uniformo, ne razumem! Škornje, rjave naprsnike, prekrasne, delovno uniformo, vse za enajst rubljev in pol, sta bili pripravili v najlepšem stanju. Ko pridem prvi dan zjutraj iz službe, vidim: Katerina Ivanovna je bila postavila na mizo dvoje skled, juho in nasoljeno meso s hrenom, o čemer ni bilo do takrat ne duha ne sluha. Obleke ni imela nobene več ... se pravi, res nobene, zdaj pa se je napravila kakor za v goste, se lepo oblekla, in ne samo kakor koli, ampak zares, ženske znajo tudi iz nič vse napraviti: počesejo se, lep čist ovratniček vzamejo, narokavnike si pripno, in že so povsem drugačne, pomlajene in polepšane. Sončka, golobička moja, je samo z denarjem pripomogla, da bi sama k nam prihajala, pa se, pravi, zdaj do nadaljnjega ne spodobi več tako pogosto, kvečjemu še ob mraku, da nihče ne vidi. Ko sem prišel po kosilu, da zadremujem, kaj mislite, saj se Katerina Ivanovna ni mogla premagati: šele pred tednom dni sta se bili z gospodinjo, z Amalijo Fjodorovno, zadnjikrat sprli, pa jo je že povabila na skodelico kave. Dve uri sta sedeli in venomer šepetali: „Da, Semjon Zaharič je zdaj v službi in dobiva plačo: sam se je zgasil pri njegovi prevzvišenosti, in njegova prevzvišenost je osebno prišel in velel, naj vsi drugi počakajo, Semjona Zahariča pa je za roko popeljal v svojo delovno sobo. Slišite, slišite?“ „Seveda,“ pravi, „dobro se spominjam vaših zaslug, Semjon Zaharič, in čeprav se niste otresli te lahkomiselne razvade, se vendar zanesem na vašo obljubo, posebno še, ker nam je brez vas že huda predla (slišite, slišite!), in sprejemem vašo častno besedo.“ Se pravi, vse to si je, odkrito vam povem, sama izmislila, vendar ne iz lahkomiselnosti, temveč edino zato, da bi me pohvalila! Ne, sama sebi je verjela, s svojimi lastnimi predstavami se je tolažila, na mojo vero! In jaz je ne obsojam; ne, tega ne obsojam! ... Ko pa sem pred šestimi dnevi prinesel domov vso svojo plačo, triindvajset rubljev štirideset kopejk, me je kar ribico imenovala: „Ribica ti taka!“ mi je rekla. In na samem, razumete? No, bi rekel, kakšna lepota pa je v meni in kak vzoren mož pa sem? Ne, pa me je uščipnila v lice, rekoč: „Ribica ti taka!“ Marmeladov je pomolčal; hotel se je nasmehnuti, a mu je podbradek nenadoma vzdrgetal. Komaj se je zadržal. Raskolnikova je ta beznica, uradnikova zunanost, steklenica pred njim, obenem pa njegova bolna ljubezen do žene in družine pripravljala ob pamet. Zal mu je bilo, da je prišel sem.

»Spoštovani gospod! Spoštovani gospod!« je vzkliknil Marmeladov, ko si je opomogel. »O, gospod, vam je morebiti vse to smešno, kakor je tudi drugim, in vas nemara samo nadlegujem z neumnostjo vseh teh revnih nadrobnosti svojega domačega življenja; no, meni pa ni smešno! Kajti sam lahko vse to čutim ... In ves ostanek tistega rajskega dne mojega

življenja in ves tisti večer sem prebil v vzvišenih sanjah, namreč, kako vse uredim, kako oblečem otročičke in pomirim ženo ter privedem svojo edino hčer iz sramote nazaj družini v naročje ... In še mnogo, mnogo drugega ... Saj to je dovoljeno, gospod. No, gospod« (Marmeladov je nenadoma kot vztrepetal, vzdignil glavo in uprl oči naravnost v poslušalca), »no, drugi dan proti večeru (ravno pet dni bo tega) pa sem po vseh teh sanjarijah z zvito prevaro, kakor tat ponoči, izmaknil Katerini Ivanovni ključ njene skrinje, vzel, kar je še ostalo od prinesene plače, koliko je bilo vsega, se več ne spominjam, in zdaj nate, pogledjte me, vsi! Peti dan sem zdoma, in tam me iščejo, službe je konec, in delovna uniforma mi leži v beznici pri Egiptovskem mostu, v zameno zanjo pa sem dobil tole obleko ... vse je šlo po zlu!«

Marmeladov se je udaril s pestjo po čelu, stisnil zobe, zaprl oči in se z laktom težko uprl ob mizo. Čez trenutek pa se mu je obraz mahoma spremenil; z izrazom navidezne zvičajnosti in drzne nesramnosti je pogledal Raskolnikova in se zasmejal, rekoč:

»Danes pa sem bil pri Sonji, za mačka sem jo šel prosit denarja! He, he, he!«

»Ali je mogoče, da vam ga je dala?« je od strani zavpil neki prišlec in se na vse grlo zakrohotal.

»Poglejte ta polič: z njenim denarjem je plačan,« je rekel Marmeladov, obračajoč se izključno na Raskolnikova. »Trideset kopejk je prinesla, s svojimi rokami, zadnjih, vse, kar je imela, sam sem videl ... Nič ni rekla, samo molče me je pogledala ... Ne na zemlji, na onem svetu ... žalujejo tako za ljudmi in jih objokujejo ... toda ne očitajo jim, ne očitajo! In to je huje, huje, da ne očitajo! ... Trideset kopejk, da. In vendar jih zdaj tudi sama potrebuje, a? Kako mislite, gospod moj dragi? Saj mora zdaj tako paziti na snago. Ta snaga, ta posebna, stane denarja, razumete? Razumete? No, lepotilne zadeve bi bilo treba kupiti, pa jih ne more; naškrobljena krila mora nositi in čevljičke, načičkane, da lahko pokaže nožico, kadar mora stopiti čez mlako. Razumete, razumete, gospod, kaj pomeni ta snaga? In jaz, njen oče, sem jo obral za teh trideset kopejk, da si z njimi mačka potolažim! In zdaj pijem! Sem jih že zapil! ... No, komu se bo pa smilil človek, kakršen sem jaz, a? Me zdaj pomilujete, gospod, ali ne? Govorite, gospod, me pomilujete ali ne? He, he, he, he!«

Hotel si je natočiti, pa ni bilo v steklenici nič več, polič je bil prazen.

»Tak kdo bi se tebe usmilil?« je zavpil gospodar, ki se je spet znašel zraven njiju. Razlegel se je smeh in celo zmerjanje. Smejali so se in zmerjali taki, ki so poslušali in ki niso, kar tako ob samem pogledu na uradnika brez službe. »Usmilil? Zakaj bi se mene usmilil?« je nenadoma zakričal Marmeladov in vstal ter v odločnem zanosu stegnil roko naprej, kakor da je teh besed komaj čakal. »Zakaj bi se me usmilil, praviš? Da! Mene ni za kaj pomilovati! Mene bi bilo treba razpeti, na križ razpeti, ne pa pomilovati! O, razpni ga, Sodnik, razpni ga in potlej se ga usmili! Tedaj pojdem sam k tebi na križanje, kajti ne žeja me veselja, temveč bolečine in solz! ... Kaj misliš, duša prodajalska, da mi je šel ta tvoj polič v slast? Bolečine, bolečine sem iskal na njegovem dnu, bolečine in solz in sem jih okusil in našel; usmilil pa se nas bo ta, ki se je vseh usmilil in je vse in vsakogar razumel; on edini, Sodnik. Prišel bo tisti dan in vprašal: ‚A kje imaš hčer, ki se je žrtvovala za hudobno in jetično mačeho in za tuje, maloletne otroke? Kje je hči, ki se je usmilila svojega razuzdanega, zapitega očeta, ne da bi se zgrozila nad njegovim živinstvom?‘ In poreče: ‚Pridi! Že enkrat sem ti odpustil ... Odpustil sem ti enkrat ... In tudi zdaj ti naj bodo odpuščeni obilni tvoji grehi, zato ker si mnogo ljubila ...‘ In odpustil bo moji Sonji, odpustil ji bo, naprej vem, da ji bo odpustil ... Ko sem bil prejle pri nji, sem to v svojem srcu začutil! ... In vse bo sodil in oprostil, dobre in hudobne, najmodrejše in ponižne ... In ko bo že z vsemi opravil, tedaj spregovori še nam: ‚Pred sodbo tudi vi!‘ poreče. ‚Pred sodbo, pijanci, pred sodbo, slabiči, pred sodbo, nesramniki!‘ In brez sramu bomo stopili na plan in obstali. In nam poreče: ‚Svinje ste! Podoba vam je živinska in pečat živinstva nosite; vendar pridite tudi vi!‘ In oglase se modri, oglase se pametni: ‚Gospod! Kako pa da te sprejemaš?‘ In poreče: ‚Zato jih sprejemam, o modri, zato jih sprejemam, pametni, ker se niti eden od teh ni štel za vrednega ...‘ In tedaj nam razprostre roke naproti in

mi popadamo na kolena ... in se razjočemo ... in vse nam bo postalo jasno! Tedaj nam bo vse jasno ... in vsem bo jasno ... tudi Katerini Ivanovni ... tudi tej bo jasno ... Naj pride, o Gospod, tvoje kraljestvo!«

In se je spustil na klop, zmučen in oslabel, ter se globoko zamislil; nikogar ni več pogledal, kakor da bi pozabo vso okolico.

Raskolnikov pospremi Marmeladova domov in se na lastne oči prepriča, v kakšni revščini živi njegova družina.

Ko je Raskolnikov odhajal, je še utegnil seči v žep: zagrabil je, kolikor mu je prišlo v roko drobiža, ki ga je dobil v beznici za zmenjani rubelj, in ga neopazno položil na okence. Pozneje, že na stopnicah, se je premislil in toliko da ni krenil nazaj.

»No, kakšno neumnost sem naredil,« je pomislil, »saj Sonjo, jaz pa sem sam potreben.« Ko pa je pomislil, da ne more več jemati nazaj in da bi vendarle tudi tako ne vzel, je mahnil z roko in odšel na svoje stanovanje.

»Sonja vendarle tudi potrebuje lepotilna sredstva,« je nadaljeval, ko je stopal po ulici in se strupeno muzal; »taka snaga stane denarja ... Eh, da, Sonja! Kakšen vodnjak so si znali skopati! In ga uporabljajo! Saj vendar ni moč zanikati, da bi ga ne! In privadili so se temu. Pojokcali so nekoliko pa so se privadili. Malopridni človek se pač vsemu privadi.«

Zamislil se je.

»No, pa če sem se opeknel,« je nenadoma nehote vzkliknil, »če človek v resnici ni malopridnež, se pravi, ves nasploh, ves človeški rod, tedaj to pomeni, da so vse drugo predsodki in napihnjena strašila in da ni nobenih pregrad, in tedaj se mora zgoditi ...«

III.

Drugi dan se je zbudil že pozno, po nemirnem spanju, ki ga ni bilo pokrepčalo. Prebudil se je slabe, razdražljive, jezne volje in sovražno pogledal po svoji sobici. Ta, majcena kletka je bila kakih šest korakov dolga in videti kaj žalostna s svojimi rumenimi, zaprašenimi tapetami, ki so povsod odstopale od zidu, vrh tega pa tako nizka, da je količkaj visokega človeka v nji obhajala tesnoba in se mu je venomer zdelo, češ vsak trenutek mora zadeti z glavo ob strop. Pohištvo je bilo primerno stanovanju: trije stari, ne povsem enaki stoli, v kotu popleskana miza, na kateri je ležalo nekaj zvezkov in knjig; že to, kako so bile zaprašene, je pričalo, da se jih dolgo ni dotaknila človeška roka; in naposled, nerodna velika zofa, ki je zavzemala skoraj vso steno in polovico širine sobice ter je bila nekdanj prevlečena z vzorčasto tkanino, zdaj pa je že vsa razcapana služila Raskolnikovu za posteljo. Pogosto je spal na nji takšen, kakršen je bil, ne da bi se slekel, brez rjuhe, odet samo s svojim starim, ponošenim študentskim plaščem in z edino blazinico, pod katero je polagal vse perilo, kar ga je imel čistega in umazanega, da je bilo vzglavje nekoliko višje. Pred zofo je stala majhna mizica.

Težko se je bilo huje zapustiti in zanemariti, toda Raskolnikova to v njegovem sedanjem duševnem stanju ni prav nič motilo. Odločno se je bil odvrnil od vseh, kakor se želva umakne v svojo lupino, in celo obraz služkinje, ki mu je morala streči in je kakšenkrat pogledala v njegovo sobo, je vzbujal v njem jezo in krče. Tako se dogaja z nekaterimi samotarji, ki so se prehudo v kaj zagrizli. Gospodinja mu je že bila pred dvema tednoma nehala dajati hrano, njemu pa doslej še ni prišlo na misel, da bi stopil dol in se z njo pogovoril, čeprav je ostajal brez kosila. Nastasja, gospodinjin kuharica in edina služkinja, je bila takega razpoloženja pri stanovalcu deloma kar vesela; popolnoma je nehala pri njem pospravljati in pometati in se je le tako, po enkrat na teden, slučajno spomnila in prijela za metlo. Nastasja ga je tudi zdaj zbudila.

»Vstani, kaj spiš?« je zavpila nad njim. »Deset je ura. Čaj sem ti prinesla; hočeš čajčka? Pojdi no, saj si že čisto shujšal.«

Stanovalec je odprl oči, se zdrznil in spoznal Nastasjo.